

О. Ю. Стоян,
докторант, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили

"ЗЕЛЕНИЙ ТАРИФ" — ОСНОВНИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

О. Stoyan,
Doctoral candidate of Petro Mohyla Black Sea State University

"GREEN TARIFF" — THE MAIN STATE MECHANISM OF STIMULATION THE DEVELOPMENT OF RENEWABLE ENERGY OF UKRAINE

Проаналізовано основні державні механізми стимулювання розвитку відновлювальної енергетики України, розглянуто основні нормативно-правові та законодавчі акти України, які регулюють дію "зеленого" (пільгового) тарифу на вироблену з альтернативних джерел енергії електричну енергію, а також галузь відновлювальної енергетики. Наведено перелік пакету документів, необхідних для отримання у Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, рішення про затвердження і встановлення "зеленого" тарифу. Визначено основні недоліки у дії "зеленого" тарифу як основного державного механізму стимулювання розвитку відновлювальної енергетики України, а також нормативно-правової бази альтернативної енергетики. Запропоновано шляхи удосконалення законодавчого та нормативно-правового регулювання "зеленого" тарифу в контексті реалізації державної політики стимулювання розвитку відновлювальної енергетики України.

Analyzes the basic state mechanisms of stimulation the development of renewable energy of Ukraine, main regulatory and legal acts of Ukraine which regulate the action "green" (preferential) tariff on manufactured from alternative sources of energy, and also the industry of renewable energy. The list of documents required for obtaining the NERC decision on approval and establishment of a "green" tariff. Identification of the main shortcomings in the actions of "green" tariff as the main governmental mechanism of stimulation the development of renewable energy of Ukraine, and also the legal base of alternative energy. Ways of improving the legislative and legal regulation of "green" tariff in the context of implementation of the state policy for stimulating the development of renewable energy of Ukraine.

Ключові слова: державні механізми стимулювання розвитку відновлювальної енергетики, "зелений" (пільговий) тариф, коефіцієнт "зеленого" тарифу, розмір місцевої складової.

Key words: state incentives for renewable energy and "green" (preferential) rate, the index of the "green" tariff, the amount of local content.

ВСТУП

Україна володіє значним потенціалом альтернативної енергії, що робить її привабливою для розвитку відновлювальної енергетики. Українською владою було здійснено ряд суттєвих кроків зі стимулювання альтернативної галузі енергетики. Але ефективність державної політики у сфері альтернативної енергетики залежить у першу чергу від ефективності нормативно-законодавчої бази, яка покликана створювати сприятливі умови для роботи на українському ринку відновлюваної енергетики, та ефективності державних механізмів стимулювання розвитку відновлювальної енергетики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Враховуючи важливість ефективних державних механізмів стимулювання зазначеної сфери, розглянемо основний, із запроваджених на сьогоднішній день в Україні, визначимо його основні особливості, законодавче підґрунтя, основні недоліки та шляхи вдосконалення.

РЕЗУЛЬТАТИ

До державних механізмів стимулювання розвитку відновлювальної енергетики України можна віднести:

— встановлення "зеленого" (пільгового) тарифу на вироблену з альтернативних джерел енергії електричну енергію;

Таблиця 1. Величини "зелених" тарифів за кожним видом альтернативної енергії

Категорії об'єктів електроенергетики, для яких застосовується «зелений» тариф	Коефіцієнт «зеленого» тарифу для об'єктів, введених в експлуатацію				
	по 31.03.2013 включно	з 01.04.2013 по 31.12.2014	з 01.01.2015 по 31.12.2019	з 01.01.2020 по 31.12.2024	з 01.01.2025 по 31.12.2029
для електроенергії, виробленої з енергії вітру об'єктами електроенергетики, величина встановленої потужності яких не перевищує 600 КВт	1,20	-	-	-	-
для електроенергії, виробленої з енергії вітру об'єктами електроенергетики, величина встановленої потужності яких більша за 600 КВт, але не перевищує 2000 КВт	1,40	-	-	-	-
для електроенергії, виробленої з енергії вітру об'єктами електроенергетики, величина встановленої потужності яких перевищує 2000 КВт	2,10	-	-	-	-
для електроенергії, виробленої з енергії вітру вітроелектростанціями, які складаються з вітроустановок одиначною встановленою потужністю не більше 600 КВт	-	1,20	1,08	0,96	0,84
для електроенергії, виробленої з енергії вітру вітроелектростанціями, які складаються з вітроустановок одиначною встановленою потужністю від 600 КВт, але не більше 2000 КВт	-	1,40	1,26	1,12	0,98
для електроенергії, виробленої з енергії вітру вітроелектростанціями, які складаються з вітроустановок одиначною встановленою потужністю від 2000 КВт та більше	-	2,10	1,89	1,68	1,47
для електроенергії, виробленої з біомаси	2,30	2,30	2,07	1,84	1,61
для електроенергії, виробленої з біогазу	-	2,30	2,07	1,84	1,61
для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання наземними об'єктами електроенергетики	4,80	3,50	3,15	2,80	2,45
для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, які вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких перевищує 100 КВт	4,60	3,60	3,24	2,88	2,52
для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, які вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах будинків, будівель та споруд, величина встановленої потужності яких не перевищує 100 КВт	4,40	3,70	3,33	2,96	2,59
для електроенергії, виробленої з енергії сонячного випромінювання об'єктами електроенергетики, які вмонтовані (встановлені) на дахах та/або фасадах приватних домогосподарств (будинків, будівель та споруд), величина встановленої потужності яких не перевищує 10 КВт	-	3,70	3,33	2,96	2,59
для електроенергії, виробленої мікрогідроелектростанціями	1,20	2,00	1,80	1,60	1,40
для електроенергії, виробленої мінігідроелектростанціями	1,20	1,60	1,44	1,28	1,12
для електроенергії, виробленої малими гідроелектростанціями	1,20	1,20	1,08	0,96	0,84

— зобов'язання оптового ринку електричної енергії України на законодавчому рівні купувати весь обсяг виробленої електричної енергії з альтернативних джерел енергії;

- формування державного фонду енергозбереження;
- податкові та митні пільги;
- пільгове кредитування;
- державні субсидії [1].

Законодавчим підґрунтям як "зеленого" (пільгового) тарифу на вироблену з альтернативних джерел енергії електричну енергію, так і галузі відновлювальної енергетики є наступні нормативно-правові та законодавчі акти України:

- Закон України "Про електроенергетику" від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР;
- Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії" від 20.11.2012 р. № 5485-VI;
- Закон України "Про альтернативні джерела енергії" від 20.02.2003 р. № 555-IV;
- Закон України "Про землі енергетики і правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів" від 09.07.2010 р. № 2480-17;
- Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики "Про затвердження Порядку встановлення, перегляду та припинення дії "зеленого" тарифу для суб'єктів господарської діяльності" від 02.11.2012 р. № 1421;

— Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики "Про затвердження Порядку визначення розміру місцевої складової для об'єктів електроенергетики, у тому числі введених в експлуатацію черг будівництва електричних станцій (пускових комплексів), що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів)" від 27.06.2013 р. № 744;

— Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики "Про внесення змін до Порядку встановлення, перегляду та припинення дії "зеленого" тарифу для суб'єктів господарської діяльності" № 251 від 14.03.2013;

— Постанова Кабінету Міністрів України "Питання застосування сертифікатів про походження товарів для підтвердження їх українського походження та визначення питомої ваги сировини, матеріалів, основних засобів, робіт та послуг українського походження у вартості будівництва об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії" № 878 від 24.09.2012;

— Закон України "Про засади функціонування ринку електричної енергії України" №663-VII від 24.10.2013.

Більшість європейських країн успішно розвивають свою альтернативну енергетику за рахунок потужної підтримки з боку держави. Країни Європейського Союзу як на рівні міждержавному, так і на національному розробляють програми та стратегії розвитку відновлювальної енергетики, надаючи фінансову та організаційну підтримку компаніям, які займаються альтернативною енергетикою [2].

"Зелений тариф" сьогодні використовують понад 60 країн світу. Це один з найпоширеніших і найбільш ефективних стимулів розвитку альтернативної енергетики. В даний час в Україні діє один з найвищих серед країн Європи "зелений" тариф, гарантований державою до 1 січня 2030 року.

Відповідно до ст. 1 Закону України "Про електроенергетику" "зелений" тариф — спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, у тому числі на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії — вироблена лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями).

Закон про "зелений" тариф є дієвим державним механізмом, що стимулює залучення інвестицій в технології використання відновлювальних джерел енергії. Держава гарантує, що увесь обсяг виробленої електроенергії з відновлювальних джерел енергії буде викуплено за "зеленим" тарифом. І що не менш важливо, розрахунки за електроенергію у першу чергу здійснюються з тими виробниками, які використовують саме відновлювальні джерела енергії.

Розмір "зеленого" тарифу розраховується за формулою: роздрібний тариф для споживачів другого класу (юридичні особи) помножується на коефіцієнт зеленого тарифу, який встановлюється індивідуально для кожного з чотирьох основних видів джерел зеленої енергії: енергії вітру, сонця, води і біомаси.

Коефіцієнт "зеленого" тарифу для електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії, встановлюється на рівні [3].

При перегляді величин "зелених" тарифів за кожним видом альтернативної енергії для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії, за умови

$\frac{N_{\text{евро}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх}}{N_{\text{евро}} \text{ 01.01.2009}} > 1$, застосовується наступна формула:

$$B_{\text{тариф}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх} = B_{\text{тариф}} \text{ 01.01.2009} \times \frac{N_{\text{евро}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх}}{N_{\text{евро}} \text{ 01.01.2009}}$$

де $B_{\text{тариф}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх}$ — величина "зеленого" тарифу на дату перегляду;

$B_{\text{тариф}} \text{ 01.01.2009}$ — величина "зеленого" тарифу на 01 січня 2009 року;

$N_{\text{евро}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх}$ — офіційний курс гривні щодо курсу євро, офіційно встановленого Національним банком України на дату перегляду "зеленого" тарифу;

$N_{\text{евро}} \text{ 01.01.2009}$ — офіційний курс гривні щодо курсу євро, офіційно встановленого Національним банком України на 01 січня 2009 року.

За умови $\frac{N_{\text{евро}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх}}{N_{\text{евро}} \text{ 01.01.2009}} < 1$, застосовується формула:

$$B_{\text{тариф}} \text{ на } \text{xx.xx.хххх} = B_{\text{тариф}} \text{ 01.01.2009}$$

Завдяки чіткій прив'язці до курсу євро, зазначений механізм повністю знімає з власників станцій ризики інфляції гривні, що дає впевненість у тому, що виплати за тарифом матимуть по відношенню до курсу валюти таку ж вартість і на момент включення станції по закінченню багатьох років.

Купівля всієї електричної енергії, виробленої на електростанціях, потужність чи обсяг відпуску яких перевищують граничні показники (крім випадків, передбачених Законом України "Про електроенергетику" від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР), та весь її оптовий продаж здійснюються на оптовому ринку електричної енергії України. Функціонування інших оптових ринків електричної енергії в Україні забороняється. Електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії — лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями), може бути реалізована на оптовому ринку електричної енергії України, за договорами зі споживачами або за договорами з енергопостачальниками за правилами, установленими ст. 15 Закону України "Про електроенергетику" від 16.10.1997 р. № 575/97-ВР.

"Зелений" тариф для електроенергії, виробленої з альтернативних джерел енергії на об'єктах електроенергетики, будівництво яких розпочате після 1 січня 2012 року, встановлюється за умови дотримання розміру місцевої складової. Місцева складова — це частка визначених Законом України "Про електроенергетику" складових об'єкта електроенергетики (елементів місцевої складової) українського походження, використаних при створенні об'єкта електроенергетики.

Українське походження елементів місцевої складової (крім робіт з будівництва) визначається місцем здійснення визначених цим Законом операцій щодо елементів місцевої складової на території України та підтверджується сертифікатом походження, виданим у встановленому порядку Торгово-промисловою палатою України або уповноваженим органом іноземної держави (щодо товарів, які імпортуються). Українське походження робіт з будівництва визнається таким за умови реєстрації на території України місцезнаходження підрядників, які виконували роботи з будівництва об'єкта електроенергетики, що підтверджується випискою (витягом) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців [3].

Розмір місцевої складової для об'єктів електроенергетики, які виробляють електроенергію з енергії вітру, сонячного випромінювання та біомаси, будівництво яких розпочато після 1 січня 2012 року та які введені в експлуатацію після 1 липня 2014 року, встановлюється на рівні не менш як 50 відсотків. При цьому вимога щодо дотримання розміру місцевої складової не поширюється на генеруючі установки приватних домогосподарств, а також на мікро-, міні- та малі гідроелектростанції.

Закон зобов'язує енергопостачальні компанії з 2014 року викуповувати у домогосподарств за "зеленим" тарифом надлишкову електроенергію, вироблену даховими сонячними електростанціями потужністю до 10 кВт, введеними в експлуатацію з квітня 2013 року. При цьому домогосподарствам не доведеться отримувати ліцензію на виробництво електроенергії. Разом з тим, порядок продажу і обліку такої електроенергії, розрахунків за неї, повинна затвердити Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері енергетики (далі — НКРЕ).

Відповідно до Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стиму-

лювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії" від 20.11.2012 р. № 5485-VI, тарифи на електроенергію для підприємств, що виробляють сировину, матеріали та комплектуючі для відновлювальної енергетики (зареєстровані як інноваційні виробництва) будуть "заморожені" на рівні їхньої реєстрації урядом.

Компанії-виробники електроенергії з поновлюваних джерел зможуть продавати свою електроенергію на оптовому ринку за договорами зі споживачами та енергопостачальними компаніями. Разом з тим, оптовий ринок зобов'язаний викуповувати всю "зелену" електроенергію (не продану за прямими контрактами) і розраховуватися за неї у повному обсязі.

Для більш чіткого розуміння всієї процедури отримання "зеленого" тарифу вважаємо за доцільне визначення переліку документів, які подаються на розгляд до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики:

- сертифікат відповідності, який підтверджує введення об'єкта в експлуатацію;
- договір купівлі-продажу генеруючого обладнання;
- акт прийому-передачі генеруючого обладнання від виробника (постачальника);
- перелік станцій, що знаходяться у власності;
- розрахунок собівартості виробництва електроенергії;
- обґрунтування статей і елементів витрат собівартості виробництва електроенергії;
- пояснювальна записка до робочого проекту будівництва об'єкта;
- технічні умови на підключення об'єкта до енергосистеми України;
- кошторисна документація на будівництво;
- довідка та підтверджуючі документи, що питома вага сировини, матеріалів, основних фондів, робіт та послуг українського походження становить не менше: 15% — з 01.01.2012; 30% — з 01.01.2013; 50% — з 01.01.2014;
- заяву встановленого зразка про затвердження "зеленого" тарифу.

Рішення про затвердження і встановлення "зеленого" тарифу оформлюються у вигляді постанови Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики для кожного виробника електроенергії.

ВИСНОВКИ

Більшість представників енергетичної галузі позитивно оцінюють прийняття Закону України про "зелений тариф", згідно з яким оптовий ринок електричної енергії України зобов'язаний купувати за "зеленим" тарифу електричну енергію, що добута з альтернативних джерел енергії.

Проте серед головних недоліків "зеленого" тарифу слід відмітити:

- механізми підключення альтернативних електростанцій до електромереж — питання складне і неврегульоване. Найчастіше саме тут в учасників ринку відновлювальної енергетики виникають труднощі;
- до проблем українського ринку альтернативної енергетики також можна віднести довгу бюрократичну процедуру отримання дозволів та ліцензій і використання земель сільськогосподарського призначення;

— в Україні відсутня розвинена мережа підприємств з виготовлення обладнання для електростанцій на відновлюваних джерелах, внаслідок чого, вимога місцевої складової може стати однією з найбільших перешкод для впровадження більшості проектів, пов'язаних із "зеленим" тарифом, тощо.

Для подальшого впровадження енергоефективних технологій та відновлювальних джерелами енергії необхідно:

- надати можливість одночасного одержання дозвільних документів або звільнити від ліцензування осіб, яким встановлено "зелений" тариф;
- зменшити частку місцевої складової або, як мінімум, відкласти набрання чинності цієї вимоги;
- поглиблювати співпрацю влади з бізнесом;
- враховуючи те, що дуже вагомим стримуючим чинником, який безпосередньо впливає на інтенсивність розвитку альтернативної енергетики в Україні і потребує заходів держави щодо вирішення цієї проблеми є недосконалість енергетичної стратегії, розробленої до 2030 р., щодо частки енергоносіїв, отриманих за рахунок поновлюваних джерел енергії. І те, що негативний ефект такого підходу чітко відслідковується в питаннях, пов'язаних з приєднанням об'єктів відновлювальної електроенергетики до енергомережі країни. Виникає необхідність вдосконалення енергетичної стратегії у частині питань, що стосуються енергоносіїв, отриманих за рахунок відновлювальних джерел енергії;
- вдосконалення законодавства України у частині отримання дозволів та ліцензій і використання земель сільськогосподарського призначення. Спрощення відповідних процедур.

Література:

1. Інтернет-портал "Світ енергозбереження" [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики "Зелений" тариф для сонячної енергетики України". — Режим доступу: http://esco.co.ua>journal/2011_9/art200.pdf
2. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс] / Дудченко О. "Альтернативні джерела енергоресурсів в Україні" Причорномор'ї". Аналітична записка. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/232>
3. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] / Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії" від 20.11.2012 р. № 5485-VI. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5485-17>

References:

1. Internet-portal "Svit enerhozberezhennia" (2014), "Zelenyj" taryf dlia soniachnoi enerhetyky Ukrainy", available at: http://esco.co.ua>journal/2011_9/art200.pdf (Accessed 10 March 2014).
 2. The National Institute for Strategic Studies (2014), "Al'ternatyvni dzherela enerhozesursiv v Ukraini'komu Prychornomor'i". Analitichna zapyska, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/232> (Accessed 11 March 2014).
 3. The official site of Verkhovna Rada of Ukraine (2014), "Laws of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5485-17> (Accessed 10 March 2014).
- Стаття надійшла до редакції 03.04.2014 р.*